

Vänner och älskare

Theodor Kallifatides

Roman

Albert Bonniers Förlag

www.albertbonniersforlag.se

ISBN 978-91-0-012042-9

© Theodor Kallifatides 2008

WS Bookwell, Finland 2008

Första delen

Första gången han såg henne var hon med lätta steg utan ängslan på väg ner för en smal och svängig trappa med två flaskor vin i den högra handen och en bricka med glas i den vänstra, som borde ha använts för att hålla i räcket.

Den här flickan har gått på moln förr. Hon ser ut som en ängel.

Han vände bort blicken av rädsla att bringa henne otur.

Ängeln kom ner helskinnad, det ljusa korta håret fladdrade inte, däremot fladdrade hela kroppen, som om den endast under stark protest fann sig i att gå på marken.

– Fabia, ropade någon och hon såg sig om.

Det var då deras ögon möttes.

En svala som efter den långa vintern kommer tillbaka

till det gamla boet kunde inte ha en mer tillitsfull blick.
Ett leende seglade på hennes läppar.

Varifrån kom den vind som fyllde hennes segel?

Han var inte född igår – i själva verket var han född för femtiofem år sedan – och fann sig genast.

– Det var inte jag som ropade, men jag heter Georg Andreasson ifall du undrar.

Han fick henne att skratta lätt, men inte att stanna.

– Fast det kunde ha varit jag, mumlade han förundrad över hennes förmåga att bana väg mellan gästerna, som trängdes tätt intill varandra.

Han var tacksam för hennes uppenbarelse som skänkte honom en sådan glädje även sedan hon försvunnit bakom ett tungt draperi.

Fabia. Ett ovanligt namn. Vad kunde det vara för något? Det lät som ett försäkringsbolag.

Han hann inte fundera vidare på problemet eftersom föredraget började strax därefter.

Franska Institutet gästades av en medelålders fransk författare, som tog till orda med ett skämt. Den allvarsamma damen som presenterade honom avslutade med att säga: ”Och nu är vi idel öron, mon maître!”

– Om ni kallar mig ”mon maître” en gång till madame, kommer jag att kalla er ”ma maîtresse”, protesterade han elegant och fick den månghövdade publiken att skratta,

utom Georg som surnade till eftersom han hatade frivoliteter, men fick ge sig i efterhand då talaren faktiskt höll ett briljant, lärt och innehållsrikt föredrag.

Applåderorna ville inte ta slut. De distingerade frankofilerna från Östermalm trängdes kring talaren, som plötsligt såg mycket trött ut och hans blick flackade som om han sökte efter någon.

Georg Andreasson visste redan vem författaren sökte efter och till vem denne nu vinkade.

Det brydde han sig inte om. Han hade annat att tänka på och gick ut utan rock för att tända sin pipa, innan det var dags för den anspråkslösa bjudning som Institutet höll för föredragshållaren samt ett antal väl valda gäster.

Det var mitten av februari. Det hade varit kväll dagen lång. Ett djupt lågtryck med milda vindar hade fått den frusna jorden att ånga. Dimman hängde över Stockholm, gatubelysningen verkade avlägsen, människorna sjönk som skepp i det fuktiga diset. Det lät angenämt från de droppande takrännorna, trafikens brus mildrades, hjärtats oro stillnade och övergick i vemod.

I vanliga fall skulle det berett honom glädje att vara med på en sådan liten fest, det ingick dessutom i hans arbetsplikter. Inte denna kväll. Marja väntade inte på honom därhemma. Hon låg på Danderyds sjukhus.

Skulle han förlora henne?

De hade träffats för trettio år sedan. Georg var tjugofem år gammal, läste litteraturhistoria och drömde om att bli författare. Marja var nitton. De stötte på varandra på en litterär afton, lik den han just hade bevittnat, och på samma ställe: Franska Institutet. Även den gången var det en fransk författare på modet, fast en kvinnlig sådan.

Georg hade på stapplande franska frågat om föredrags-hållarens förhållande till Strindberg. Hon blev eld och lågor och svarade med en lång harang på över fem minu-

ter. Det gick att hänga med de första meningarna, sedan fastnade han och fick rodnande höra de andras skratt och såg sig skamsset omkring. Det fanns en som inte skrattade. Den allvarliga flickan intill honom.

– Har jag gjort mig löjlig?

Hon svarade inte med en gång utan tittade på honom bitande på sin underläpp med små vassa tänder.

– Spelar det någon roll? kom det till slut.

Det gjorde det egentligen inte och för att visa sin tacksamhet över denna insikt bad han om att få bjuda på ett glas vin efteråt, vilket accepterades i princip, men inte i praktiken. Det visade sig att den allvarliga flickan inte bara var allvarlig utan också nykterist, hon drack varken vin eller öl utan nöjde sig med mineralvatten, fast inte vilket som helst utan det franska Perrier.

Det fanns skäl till det.

Dels älskade hon de ljusgröna flaskorna. Dels hade hon just utexaminerats från Operans balettskola och drömde om de stora rollerna, men sådana får man inte om man ser ut som en valstuga. Medan han hävde i sig två stora starköl tuggandes rejäla bitar korv, drack hon sitt vatten i små klunkar och höll vätskan i munnen länge, ungefär som en boxare gör.

Fadern var dansare från Tunisien, modern fotograf från Finland, men hon hade flyttat till Sverige. En exhibitionist

och en voyeur fann varandra när den senare fick i uppdrag att fotografera den förra inför ett gästspel i Stockholm.

Äktenskapet förblev lyckligt tillräckligt länge för att avla en dotter. Sedan träffade fadern en annan fotograf och modern en annan dansare. Marja fick uppfostra sig själv. Den gamla mormorn skyndade från Ekenäs, det finlandssvenska borgerskapets strandborg, för att ta hand om henne, medan föräldrarna hälsade på då och då, när deras resor förde dem förbi Stockholm. De blev med tiden alltmer främmande inför sitt barn som mer och mer liknade dem och hade ärvt faderns behov av rörelse liksom moderns av stillhet. Kort och gott, behovet att betrakta och att bli betraktad. Att drömma om ett liv som dansare blev den logiska följden.

Lycklig följde Marja sin kropp i skolsalens stora speglar och kände sig upphetsad med de andras ögon på sig.

Jag är ett luftskepp med allas blickar ombord.

Så skrev hon i sin dagbok. Man skulle inte kalla henne en vacker flicka. Snarare egendomlig med de långa armarna och benen, de små bröstena och den magra halsen. Men hennes oresonliga livslust fick henne att glöda och drog till sig männen som en eldstad en kall vinternatt.

Hon kommer att dö varm och glad, tänkte Georg som aldrig hade träffat någon som hon och såg förhäxad på henne.

Hur skulle det kännas att kyssa gropen i hennes hals?

Det skulle inte ske den kvällen i varje fall för hon tittade plötsligt på klockan.

”Nu måste jag gå och lägga mig. Jag ska provdansa i morgon.”

Meningen var knappt avslutad och hon var redan på väg mot dörren.

”Får jag se dig igen?”

”Håll ögonen öppna”, svarade hon.

Rådet följdes ängsligt och de träffades igen, de förälskade sig, de gifte sig och åren gick. Det var ett bra äktenskap. När de var unga åtrådde de varandra, när de blev medelålders kompletterade de varandra och när de blev äldre tröstade de varandra för varandras brister.

Men hur skulle hon kunna tröstas nu, flämtande efter luft i sjukhusets smala säng?

Hur mycket han än ville gick det inte att andas åt henne.

Det var dags att gå in igen. Festen hade kommit igång. Det var det vanliga gänget. Samma kulturjournalister, samma kvinnliga författare, några studenter, vissa äldre damer, som troligen var fransklärarinnor, och föredragshållaren givetvis.

De hade redan bildats små grupper. En del talade franska, andra talade svenska.

Georg kunde franska hjälpligt men hade som så många andra svårt att delta i en spontan konversation. Därför sökte han sig till den svensktalande gruppen. Till hans förvåning satt den kortväxte franske författaren just där och svarade på frågor med hjälp av Fabia, som verkade behärska båda språken.

Det var spöklikt. Det var som för trettio år sedan, då han hade träffat Marja. Georg fick en våldsam lust att testa livet. Vad skulle hända om han ställde en dum fråga? Tanken gav honom hjärklappning, han öppnade munnen men stängde igen den.

Det blev ingen fråga och samtalet gled över till alla författares favoritämnen. Bristen på pengar och bristen på tid.

Det var något som Georg kunde säga en del om, men nöjde sig med det lilla.

– Det finns säkert många stora begåvningar som aldrig fick tid att skriva sina böcker.

Fransmannen nickade instämmande, det kostade honom ingenting, han var inte en av dessa begåvningar. Även de andra runt omkring skakade huvudena i samförstånd. Alla utom en: Fabia.

Hon såg allvarligt på Georg, nästan sorgset.

– Det är små eldar som släcks av vinden. Stora eldar blir större.

Fransmannen var den förste att inse att Georg Andreasson inte tyckte om den kommentaren och slätade över det hela.

– Min kära, även små eldar värmer.

Folk skrattade lättade.

– Just det. Storleken har ingen betydelse, intygade en av de kvinnliga studenterna och folk skrattade ännu mer.

Fabia bleknade. Hennes underläpp darrade, hon behärskade sig dock och var mer arg på sig själv för att hon aldrig lärt sig när man kan tala allvar och med vem.

Georg tyckte synd om henne samtidigt som han tyckte synd om sig själv. Kanske var det ändå så att hans eld inte var stor nog. Kanske det enda stora i hans liv var hans lägenhet.

Han stannade kvar en stund till och sökte efter tillfälle att trösta denna Fabia som måhända kunde gå på moln, men ramlade och föll när hon blev tvungen att gå på marken.

Något tillfälle uppstod inte och det kändes som att lämna henne i sticket. Hon var ung, kunde vara hans dotter. Man skulle gärna ha en sådan dotter. Men hon var inte det.

Det var en lättnad att komma in i femrummaren högst upp på Sankt Paulsgatan, där Marjas frånvaro slog emot honom lika intensivt som hennes närvaro. Hans hustru var en kvinna som både kunde fylla ett rum och tömma det.

Ändå, mitt i tomheten såg han Fabias allvarliga blick, när hon sade att små eldar släcks av vinden, medan de stora eldarna bara blir större.

Varifrån skulle den vinden komma som hans eld behövde för att växa?

Klockan nio följande dag var han på sitt kontor på Sveavägen. Georg var chef för ABF i Stockholms län. Det var en ställning som tillförsäkrade honom ett stort inflytande över huvudstadens kulturliv. Han bestämde vilka författare som skulle inbjudas till olika arrangemang, hur mycket de skulle få betalt och hur mycket de skulle uppmärksammas. Ville han puffa fram en författare kunde han det. Ville han begrava en annan kunde han det med. Han satt i otaliga pris- och stipendienämnder. Förläggare, PR-människor, kulturpersonligheter och författare lismade för honom och han behövde inte lisma för någon.

Naturligtvis var han socialdemokrat med partibok, men han var flexibel och umgicks över partigränserna, fast med moderaterna behövde han inte umgås. Det hade nämligen inte funnits någon moderat författare av rang på över hundrafemtio år i Sverige.

Nu satt han med sin biträdande chef och gick igenom månadens rapport om föreläsningarna i länet och det var glädjande. Människor hade börjat gå på föredrag och författarkvällar igen. Tre år i rad steg publiksiffrorna.

”Det levande ordet har inte dött”, tänkte han en smula

högtidligt, men insåg genast hur banal denna tanke var och prövade att göra den intressantare.

– Det levande ordet tar tid på sig innan det dör, sade han.

Det var samma sak, men det lät bättre.

Biträdande chefen var en man som inte lät sig imponeras lätt.

– Ja, det mesta tar lite tid på sig innan det dör, sade han.

Han var tjeck och hade kommit till Sverige efter revolutionen 1968. Hans doktorsexamen i filosofi tillförsäkrade honom en anställning i ABF:s arkiv och där stannade han tills Georg upptäckte hans kolossala beläsenhet och knöt honom till sig. Med tiden hade de två männen blivit vänner, fast med de reservationer som åldern, bildningen och härstamningen tvingade på dem. Det fanns en hjärtlig hjärtlöshet mellan dem som var mycket vilsam.

Georg valde att låta den syrliga anmärkningen passera. Istället tog han upp ett annat problem.

– Jag ser här att över nittio procent av publiken är kvinnor. Vi måste göra något åt det. Vi måste få männen att bry sig om kulturen.

Den gamle tjecken hade en åsikt om det också.

– Männen bryr sig om kulturen, men de gillar inte att ranta runt på kvällarna. De vill sitta hemma och rapa

ifred efter maten. Kvinnorna är mer sociala. De vill gå ut, umgås, visa upp sina klänningar, jämföra frisyrier, skvallra – och kulturella evenemang är den perfekta ursäkten.

– Du är en gammal cyniker, min gode Milan!

– Vov... vov! sade tjecken.

– Vad i all sin dar menar du med det?

– Det är väl lätt att gissa.

– Nej, det är det inte.

– Ordet cyniker kommer från grekiskan *kynos* och betyder lik en hund. En cyniker är alltså någon som utan att vara en hund betar sig som en hund. Därav följer mitt vov...vov.

Georg blev förbryllad.

– Jag trodde att en cyniker är någon som inte tror på något.

– Det är fel. Det räcker inte för att klassas som cyniker. Man måste dessutom håna, förringa människornas strävanden. Det är inte cyniskt till exempel att inte tro på kärleken, det är bara enfaldigt. Det är cyniskt däremot att inte tro på att kärleken för något gott med sig, att den gör oss till bättre människor och så vidare. En cyniker är rädd att bli lurad. En romantiker älskar att bli lurad. En religiös fanatiker är oförmögen att känna sig lurad.

Georg var imponerad.

– Värst vad du kan! Vill du nu vara så vänlig och tala

om för mig vad du är för en sort?

Milan sken upp. Han älskade att förklara sin hållning.

– Jag är en skeptiker. Tvivlet är den västerländska kulturrens adelsmärke. Jag är en västerlänning från västerlandets mitt.

– Och jag? Vad är jag?

Det ville Milan helst inte tala om, fast han bara hade två år kvar till pensionen och inte behövde vara rädd för något.

– Är du säker på att du vill veta? sade han med låg, skämtsamt hotfull röst.

Georg tänkte efter.

– Nej, det vill jag inte.

Efter denna drabbning fanns det inte mycket annat att göra än att ringa några samtal, bestämma möte med ett par författare för att diskutera riktlinjerna för deras seminarier, svara på mejl och sedan gå på lunch.

Det fanns många restauranger på Sveavägen liksom på gatorna omkring. Man kunde äta italienskt, franskt, grekiskt, turkiskt, japanskt, thailändskt, kinesiskt och givetvis på McDonald's. Man kunde till och med välja sexuell läggning: det fanns enkönade lunchbarer för den kräsne.

Georg mindes den tid då det bara fanns ett ställe, kafeterian i ABF-huset och korgubben mittemot. Sanningen var att den tiden fattades honom. Alla resor utomlands,

alla möten med intellektuella från hela världen, alla konferenser i jordens fyra hörn hade inte gjort honom till kosmopolit. Tvärtom. För varje dag som gick blev han mer svensk – vad det nu var för något – tillade han i andanom, för att inte ens i sina ögon framstå som en bondlurk.

Så av alla restauranger i närheten gick de till ett oansenligt, undangömt ställe på Holländaregatan där serben Dejan och hans familj lagade svensk husmanskost. Skomakarlåda, fläsklägg med rotmos, biff med lök, dillkött, stekt strömming.

De blev hjärtligt mottagna av ägaren själv och behövde inte ens välja mat. Ägaren hade gjort det åt dem.

– Idag ska man äta köttbullarna! sade han.

– Låt oss göra det då.

– Och att dricka? Inte vatten, för då blir jag ledsen. Såna köttbullar kan man inte äta med vatten.

– Okej då. Ge mig en liten stark.

– Det finns inte.

– Vad då?

– Stor stark. Liten stark finns bara i kyrkan.

Georg och Dejan njöt av detta apspel. Milan fann det motbjudande.

Köttbullarna smakade utmärkt. De läste i var sin tidning medan de åt och anställde några funderingar om skillnaden mellan att läsa tidningen när man äter frukost, som

betyder hemtrevnad och trygghet, och att läsa tidningen medan man äter lunch, som betyder ensamhet.

När de skulle gå frågade Dejan hur det stod till med fru Marja. Georg ryckte på axlarna.

– De vet ingenting.

Det var sant. Hans hustru smälte bort som is i solen och de kunde inte hitta ett enda litet fel på henne. Alla prover var bra. Marja var hur frisk som helst, utom att hon var döende och inte kunde andas. Det var psykosomatiskt, sade läkarna. Hennes lungor hade i själva verket överkapacitet. ”Med såna lungor kan man vinna Vasaloppet”, hävdade överläkaren som hade åkt själv tre gånger och kommit näst sist varje gång.

Men Marja skulle inte delta i Vasaloppet, det skulle vara tillräckligt om de kunde ta en kort promenad – som de gjorde förr. En runda kring kvarteret efter middagen, förbi huset där Göran Tunström bodde en gång – hon älskade hans böcker.

TT. De två T:na.

Det var deras lilla skämt: Tranströmer och Tunström. Hans och hennes.

Han längtade att få höra henne skratta igen. Att få höra ljudet av hennes klackar.